

Nr 194.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Fritjof Thun m. fl.* (I: 195) och den andra inom andra kammaren av herr *Thapper m. fl.* (II: 108), har hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter verkställd utredning, utfärda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägarnas pensionärer må få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernås.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II: 108 följande.

I motioner till 1952 års riksdag yrkades, att den kategoriklyvning, som, enligt beslut vid 1948 års riksdag, skett beträffande pensionsvillkoren för förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna trafikföretag m. fl. eller efterlevande till dem, skulle ändras, så att i princip full likställighet ernåddes med dem, som erhållit pension *efter* statsövertagandet. Enligt den av 1948 års riksdag beslutade pensionsregleringen för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer, som avgått med pension innan förstatligandet ägt rum, erhålla dessa pensionärer en pension motsvarande 80 procent (i vissa undantagsfall 90 procent) av den som tillkommer S.J.:s befattningshavare.

I sitt utlåtande över motionerna till 1952 års riksdag anförde statsutskottets femte avdelning bl. a., att några rättsliga förpliktelser icke åvilade staten gentemot dessa pensionärer; jämväl kostnadsskäl ansågos tala mot en likställighet. Då, enligt utskottet, några nya omständigheter icke tillkommit, som kunde motivera ett frångående av 1948 års beslut, avstyrkte utskottet helt kort motionerna, utan några som helst utredningar om vad kostnaderna skulle belöpa sig på för att erhålla likställighet mellan pensionärerna. Riksdagen följde statsutskottets avslagsyrkande.

Då det för här berörda pensionärer emellertid måste framstå som synnerligt obilligt, att de, trots att de under sin produktiva arbetsinsats genom dryga avgifter på en ganska låg inkomst sökt säkerställa sin och sina anhörigas ålderdom, ändock icke kunna erhålla en med övriga pensionärer likvärdig pension, synas åtminstone de ekonomiska betingelserna och kostnaderna härför böra undersökas. Enligt uppgift erhöLL staten vid övertagandet av de Enskilda järnvägarnas pensionskassa fonder på omkring 168 miljoner kronor. Då antalet befattningshavare, som avgått med pension före den 1 juli 1948, betydligt minskats genom dödsfall och då det här är

fråga om en grupp som kommit upp i relativt hög ålder, torde statens kostnader för att tillerkänna dem full S.J.-pension ej bli så stora; de ökade utgifterna skulle dessutom sjunka för varje år och icke bli av alltför lång varaktighet, då det, som förut framhållits, är fråga om personer i relativt hög ålder och avgången därför är stor.

Det bör ej heller bortses ifrån att pensionen numera betraktas som en intjänad löneförmån. Dessa pensionärer äro gamla trotjänare inom samfärdseln med i genomsnitt omkring 40 års tjänstgöring i samhällets tjänst, under vilken tjänstgöring de även fått vidkännas pensionsavgifter men trots detta icke erhålla mer än 80 procent av den pension, som utgår till dem som pensionerats efter statsövertagandet. Särskilt stötande och orättvist framstår gränsdragningen och det skiljaktiga pensionsbeloppet för t. ex. den pensionär, som avgått med pension dagen innan järnvägen övertogs av staten och alltså erhåller den lägre pensionen, medan hans kamrat med lika lång tjänstgöring och samma pensionsavgifter, som avgår dagen efter, erhåller full pension.

Det synes därför rimligt, att en utredning verkställes om vilka kostnader det skulle röra sig om för att åstadkomma full likställighet mellan pensionärerna vid de statsövertagna järnvägarna och, om kostnaderna visa sig överkomliga, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om höjning av de lägre pensionerna.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *statskontoret*, efter hörande av *järnvägsstyrelsen*, avgivit utlåtande.

Järnvägsstyrelsen har anfört följande.

Motionerna synas avse *dels* anställningshavare vid enskilt trafikföretag, vilka vid statens övertagande helt eller delvis av företaget eller i samband med att dylikt företag nedlagts eller dess trafikverksamhet övertagits av statens järnvägar övergått i statens järnvägars tjänst från anställning med delaktighet i enskild pensionsinrättning utan att bliva underkastade de statliga pensionsreglementena och vid avgången ur tjänst icke blivit berättigade till fyllnadspension enligt föreskrifterna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 29 juni 1945, nr 500, angående reglering av pensionsförhållandena för vissa anställningshavare och pensionärer vid statens järnvägar med flera, *dels ock* anställningshavare, som med delaktighet i enskild pensionsinrättning avgått ur det enskilda företags tjänst före den tidpunkt, då företaget övergått i statens ägo eller dess trafikverksamhet övertagits av statens järnvägar, ävensom efterlevande till dylika anställningshavare.

Ifrågavarande pensionstagare hava av respektive enskilda kassa eller av järnvägsstyrelsen efter kassans övertagande beviljats pensioner enligt bestämmelserna i vederbörande enskilda kassas reglemente eller stadgar. Kaspensionerna hava sedermera omreglerats jämligt föreskrifterna i ovan nämnda kungl. kungörelse den 29 juni 1945 (nr 500), i kungl. kungörelsen den 30 juni 1947, nr 657, angående omreglerad tjänste- och familjepension m. m. samt i Kungl. Maj:ts brev till järnvägsstyrelsen den 18 mars 1949 angående omreglering av pensionsförmånerna för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda trafikföretag med flera ävensom efterlevande till sådana anställningshavare, varigenom särskilt de sämst ställda pensionärerna kommit i åtnjutande av en icke obetydlig pensionsförbättring även om pensionerna härigenom icke uppbringats till

den nivå, som innefattas i 1947 års statliga pensionsreglementen. Genom att rörligt tillägg enligt samma grunder, som gäller för statens pensionärer, utgår å de enligt ovan omreglerade pensionerna, kompenseras berörda pensionärer för levnadskostnadernas ökning.

Om en ytterligare höjning av till ifrågavarande pensionärer nu utgående förmåner kommer att ske, så att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernås, skulle detta icke blott medföra relativt stora kostnader för staten utan även, då det gäller fastställandet av pensionernas grundbelopp, bereda styrelsen vissa tekniska svårigheter.

I avseende å den kostnadsökning, som den av motionärerna ifrågasatta pensionsregleringen skulle medföra, kan visserligen sägas, att avvecklingen av densamma torde komma att ske relativt snabbt på grund av dels pensionsavgången till följd av dödsfall dels ock inträdande minskning av pensionsbeloppens storlek allteftersom pensionärerna uppnå folkpensionsåldern. Med hänsyn till bl. a. storleken av nu utgående rörligt tillägg komma emellertid kostnaderna att för närvarande bli betydande och ogynnsamt påverka statens järnvägars redan hårt belastade pensionskostnadskonto.

De pensioner, som utgingo från vissa enskilda pensionskassor (t. ex. Enskilda Järnvägarnes Pensionskassa), voro icke fastställda med hänsyn till det antal tjänstår vederbörande anställningshavare kunde räkna vid tidpunkten för avgången ur tjänst. En kassadelägare, som avgick ur tjänst vid uppnåendet av den för honom enligt kassans stadgar eller reglemente bestämda pensionsåldern, erhöll hel pension oberoende av antalet delaktighetsår i kassan. Sjuk- eller invalidpensioner reducerades i viss mån beroende på huru lång tid, som fattades för inträde av ålderspensionsrätt. Skulle vid ett eventuellt bifall till den nu ifrågavarande framställningen icke genom övergångsbestämmelser annorlunda föreskrivas, måste vid en strikt tillämpning av 1947 års pensionsreglementen även beträffande hänsynstagande till antalet tjänstår för fastställande av tjänstepensionsunderlagets storlek en genomgång av berörda pensionärens anställningstider bliva nödvändig. Detta kan ske i den mån det gäller att fastställa antalet år, varunder vederbörande varit delägare i enskild till staten överlåtten pensionskassa, men skulle i en del fall visa sig ogörligt om hänsyn även skulle tagas till tid innan delaktighet i den enskilda kassan erhållits. Det torde i detta sammanhang böra framhållas att, om principen om tjänstårsberäkning skall användas för fastställande av pension varom här är fråga, en del pensionärer, som erhållit oavkortad kassapension, icke skulle uppnå det antal tjänstår, som erfordras för att komma i åtnjutande av hel pension enligt 1947 års statliga pensionsreglementen.

Under åberopande av vad ovan anförts anser sig styrelsen för sin del icke kunna förorda en ytterligare höjning av i motionerna nr 195 i första kammaren och nr 108 i andra kammaren omfördälda pensioner.

Statskontoret har anfört följande.

Såsom järnvägsstyrelsen framhållit, avse motionerna pensionsförbättring för sådan personal vid statsövertagen enskild järnväg, som varit delaktig i enskild pensionsinrättning. I skrivelse till Kungl. Maj:t har statsövertagna och enskilda järnvägars pensionärens riksförbund tidigare gjort framställning i enahanda syfte. I utlåtande över denna framställning förklarade sig järnvägsstyrelsen icke kunna tillstyrka bifall till densamma, enär flertalet av ifrågavarande pensionärer kommit i åtnjutande av förhöjningar av sin

grundpension vid flera olika tidpunkter och därjämte genom det rörliga tillägget kompenseras för levnadskostnadernas ökning. Under åberopande av vad styrelsen sålunda framhållit och med hänsyn särskilt till de vittgående konsekvenser, som en ytterligare förmånsförbättring för här avsedda kategori pensionstagare skulle kunna medföra beträffande statens åtaganden i motsvarande fall inom andra förvaltningsområden, avstyrkte statskontoret i utlåtande den 19 september 1952, att åtgärder vidtoges i syfte att tillmötesgå framställningen. Beslut i ärendet läser ännu icke ha meddelats. Såsom motionärerna erinrat har frågan jämväl prövats av 1952 års riksdag utan att vinna tillmötesgående (statsutskottets utlåtande nr 207).

Statskontoret vill slutligen erinra om den vid 1952 års riksdag behandlade frågan om förbättrade pensionsförmåner för anställningshavare vid statsövertagen enskild järnväg, vilka icke ägt delaktighet i enskild pensionsinrättning. I propositionen nr 205 har närmare redogjorts för de förbättringar som skett beträffande såväl dessa pensioner, i sammanhanget benämnda bolagspensioner, som ock de i förevarande motioner avsedda s. k. kassapensionerna. Därvid har bl. a. påvisats, att sistnämnda pensioner genom de regleringar, som vidtagits, kommit att i regel avsevärt överstiga bolagspensionerna. Med hänsyn till bl. a. den stora skillnaden i pensionsnivån mellan dessa två slag av pensioner förordade statskontoret i sitt i ärendet avgivna utlåtande, att bolagspensionärerna tillerkändes en förhöjning av pensionsbeloppen, varigenom en viss utjämning av pensionsnivån genomgående skulle komma till stånd. Under erinran härom vill statskontoret uttala, att ett tillmötesgående av motionärernas förslag skulle medföra, att den tidigare jämförelsevis stora förmånsskillnaden mellan de båda pensionärskategorierna ånyo skulle inträda.

Med hänsyn till vad ovan framhållits anser statskontoret, att motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Till belysande av de årliga *merkostnader*, som ett genomförande av den i motionerna åsyftade pensionsregleringen skulle komma att medföra för statsverket, må följande från järnvägsstyrelsen under hand införskaffade uppgifter anföras (uppgifterna avser tidpunkten den 1 april 1953):

<i>F. d. anställningshavare:</i>		Kostnad
Antal: Järnvägsföretag:		kronor:
707	f. d. Bergslagens järnvägar	725 500
176	f. d. Stockholm-Roslagens järnvägar	198 200
1 636	övriga f. d. järnvägsföretag	1 778 300
		<hr/>
		2 702 000

<i>Efterlevande till f. d. anställningshavare:</i>		Kostnad
Antal: Järnvägsföretag:		kronor:
462	f. d. Bergslagens järnvägar	199 300
109	f. d. Stockholm-Roslagens järnvägar	55 800
917	övriga f. d. järnvägsföretag	699 400
		<hr/>
		954 500

Totalkostnaderna för den ifrågasatta pensionsregleringen (inklusive kostnader för rörligt tillägg, f. n. 53 %) skulle alltså f. n. belöpa sig till i runt tal 3,6 milj. kronor per år.

För jämförelses skull meddelas här även vissa från järnvägsstyrelsen erhållna uppgifter rörande storleken i nedan uppräknade exempel på olika befattningar av *dels* före statsövertagandet utgående s. k. kassapensioner vid Enskilda järnvägarnas pensionskassa resp. vid Bergslagens järnvägar, *dels* nu utgående »80-procentpensioner», *dels* pensioner enligt gällande statliga pensionsreglementen. Samtliga i sammanställningen intagna pensionsbelopp avser grundbeloppen.

Befattning	Kassapension		Nu utgående pension (kungl. brev d. 18 mars 1949) (= 80 % av pension enl. kol. 5).	Pension enl. statliga gällande pensionsreglementen	Anm.
	Ensk. järnv. pensionskassa	Bergslagens järnvägars pensionskassa			
Banvakt, stationskarl m. fl.	lägst 924 normalt 1470	1 848	2 964	3 696	Å pensionernas grundbelopp enl. kol. 4 och 5 utgår f. n. 53 % rörligt tillägg.
Stationsförman, packmästare m. fl.	1470	2 200	3 084	3 852	
Reparatör m. fl.	1659	2 338	3 216	4 008	
Kontorist, stationskarlsförman m. fl.	lägst 1108 normalt 1800	2 024	3 324	4 152	
Konduktör	lägst 1131 normalt 1800	2 480	3 324	4 152	
1:e kontorist, 1:e reparatör, banmästare m. fl.	lägst 1108 normalt 2387	2 904	3 588	4 476	
Lokförare	1709	(ingen uppg.)	3 720	4 644	
Banmästare m. fl.	lägst 1478 normalt 2849	2 904	3 888	4 860	
Stationsmästare	lägst 877 normalt 3108	3 104	3 888	4 860	
Lokförare	lägst 1339 normalt 2588	2 928	4 092	5 112	

Vid jämförelse mellan kassapensioner och »80-procentpensioner» bör följande beaktas.

För samtliga från enskild järnväg övertagna pensionärer, vilka varit delägare i enskild pensionskassa och avgått ur tjänst före resp. järnvägs förstatligande, har pensionerna i normalfall omräknats på sätt som framgår av följande exempel:

Exempel 1. Stationskarlsgruppen.

<i>Enskilda järnvägarnas pensionskassa</i>	<i>Bergslagens järnvägars pensionskassa</i>
Ursprunglig kassapension . . . . . 1 470:—	Ursprunglig kassapension . . . . . 1 848:—
10 % förhöjning enl. SFS 500/1945 147:—	—
Särsk. tillägg enl. SFS 519/1946 100:—	—
1 717:—	1 848:—
20 % dyrtidstillägg fr. den ensk. järnvägen . . . . . 343:—	1946 års tillf. bidrag från järn- vägen . . . . . 608:—
S:ma vid tiden för statsövertagan- det utgående pensionsförmåner 2 060:—	S:ma vid tiden för statsövertagan- det utgående pensionsförmåner 2 456:—
Grundbelopp efter omräkning jämlikt SFS 657/1947 . . . . . 2 136:—	Grundbelopp efter omräkning jämlikt SFS 657/1947 . . . . . 2 412:—
Grundbelopp efter omräkning jämlikt kungl. brev 18/3 1949 begynnelseunderlag . . . . . 2 964:—	Grundbelopp efter omräkning jämlikt kungl. brev 18/3 1949 begynnelseunderlag . . . . . 2 964:—
slutunderlag . . . . . 2 328:—	slutunderlag . . . . . 2 328:—
Begynnelseunderlag, inkl. 53 % 4 534:—	Begynnelseunderlag, inkl. 53 % 4 534:—
Slutunderlag, inkl. 53 % . . . . . 3 676:—	Slutunderlag, inkl. 53 % . . . . . 3 690:—

Exempel 2. Lokförargruppen.

<i>Enskilda järnvägarnas pensionskassa</i>	<i>Bergslagens järnvägars pensionskassa</i>
Ursprunglig kassapension . . . . . 2 588:—	Ursprunglig kassapension . . . . . 2 928:—
10 % förhöjning enl. SFS 500/1945 . . . . . 258:—	—
2 846:—	
20 % dyrtidstillägg från den ensk. järnvägen . . . . . 570:—	1946 års tillfälliga bidrag från järnvägen . . . . . 788:—
S:ma förmåner vid tidpunkten för statsövertagandet . . . . . 3 416:—	S:ma förmåner vid tidpunkten för statsövertagandet . . . . . 3 716:—
Omräkning jämlikt SFS 657/1947 3 180:— (urspr. kassapension + 25 %; 98,2 % härav)	Omräkning jämlikt SFS 657/1947 3 660:— (98,2 % å 3 716:—)
Omräkning jäml. kungl. brev 18/3 1949 Begynnelseunderlag inkl. 53 % 6 260:—	Omräkning jäml. kungl. brev 18/3 1949 Begynnelseunderlag inkl. 53 % 6 260:—
Slutunderlag inkl. 53 % . . . . . 5 402:—	Slutunderlag inkl. 53 % . . . . . 5 599:—

För pensionärer, som åtnjutit lägre kassapensioner än i ovanstående sammanställning uppgivna normalkassapensioner, har förhöjningarna blivit än högre.

Vad Bergslagens järnvägar angår, rubbas icke jämförelsens totalbild av att vid dessa järnvägar i vissa fall utgått s. k. fasta tillägg till kassapensionen.

Utskottet. Då frågan om en förbättring av pensionsförmånerna till vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar ävensom efterlevande till sådana anställningshavare nu än en gång motionsvägen bragts på tal, vill utskottet till en början erinra om innebörden av den pensionsreglering, som på förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 313) genomfördes vid 1948 års riksdag. Denna pensionsreglering innebar för de pensionärer, som avgått ur det enskilda företagens tjänst före statsövertagandet, att tjänste- och familjepensionerna — de s. k. kassapensionerna — uppbringades till 80 procent av den enligt 1947 års gällande pensionsreglementen utgående pensionen till motsvarande f. d. statliga anställningshavare. Pensionsregleringen byggde på ett av järnvägsstyrelsen framlagt förslag, mot vilket svenska järnvägsmannaförbundet förklarat sig icke ha något att erinra. Föredragande departementschefen erinrade om att kassapensionerna i åtskilliga fall betydligt understeg pensionerna enligt de nya reglementena, samt uttalade att han fann billighetskäl tala för en pensionsreglering enligt den linje järnvägsstyrelsen förordat. Han föreslog i enlighet härmed att de här avsedda pensioner, som understeg 80 procent av pensionerna för motsvarande personal vid statens järnvägar, i princip uppbringades till angivna procenttal. Vid omregleringen skulle dessutom tillses, att vederbörande icke vid någon tidpunkt komme i åtnjutande av mindre sammanlagda pensionsförmåner än om den icke kommit till stånd. 1948 års riksdag fann, att Kungl. Maj:ts förslag innebar en lämplig och skälig lösning av pensionsfrågan för här ifrågavarande pensionärer. Ett då motionsvis framställt förslag, vilket syftade till att åvägabringa i princip full likställdhet med statens pensionärer, vann således icke riksdagens bifall. Det underströks särskilt (bankoutsk. utl. nr 56), att några rättsliga förpliktelser gentemot den här avsedda pensionärsgruppen över huvud taget inte åvilade staten. Pensionsförbättringen, som f. ö. innebar en icke oväsentlig genomsnittlig förbättring, kunde därför närmast karakteriseras som ett statligt inskridande av humanitära bevekelsegrunder. Jämväl kostnads-skäl befanns lägga hinder i vägen för en längre gående förbättring än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Ett bifall till motionsyrkandet skulle nämligen för det dåvarande ha inneburit en ökning av de årliga utgifterna för pensionsförbättringen från omkring 1,3 till omkring 3,1 milj. kronor.

Vid fjolårets riksdag väcktes likalydande motioner (I: 150 och II: 196) av samma innebörd som de nu föreliggande. I sitt utlåtande nr 207 erinrade statsutskottet om pensionsfrågans tidigare behandling samt uttalade att några nya omständigheter inte tillkommit som kunde motivera ett frångående av 1948 års beslut. I enlighet med utskottets hemställan avslög riksdagen motionerna.

Vid den förnyade prövning, som utskottet i anledning av de nu väckta motionerna ägnat frågan om en pensionsreglering för här ifrågavarande pensionärer, har utskottet stärkts i sin övertygelse att någon anledning att

frånga 1948 års riksdagsbeslut inte föreligger. Grundvalarna för detta beslut bör självfallet inte i efterhand rubbas med mindre sådana nya omständigheter tillkommit, som sakligt sett kan motivera ett ändrat ståndpunktstagande. Några sådana omständigheter har enligt utskottets mening inte tillkommit. Utskottet hyser dessutom den uppfattningen, att 1948 års pensionsreglering inneburit en skälig lösning av pensionsfrågan och hänvisar härvidlag till det ovan intagna jämförelsematerialet beträffande de äldre kassapensionerna och de nu utgående pensionerna. Mot en längre gående pensionsförbättring talar slutligen de statsfinansiella synpunkterna; såsom framgår av de i det föregående lämnade uppgifterna skulle ett bifall till motionerna medföra en kostnadsökning, som i dagens läge kan uppskattas till omkring 3,6 milj. kronor för år.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 195 och II: 108 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 24 november 1953.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Näsgård, Ohlon, fröken Andersson, herrar Leander, Näsström, Sundelin, Bergh, Hesselbom, Einar Persson, Edvin Thun, Erik Svedberg, Eric Holmqvist och Ivar Nilzon; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Bergström, Andersson i Malmö, Mårtensson i Uddevalla, Svensson i Ljungskile, Lindholm, Staxäng, Johansson i Mysinge, Nihlfors, Birke, Gustafsson i Skellefteå, Löfroth, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka och Almgren.

Reservation

av herrar *Karl Andersson* och *Hesselbom*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 195 och II: 108 och därför hemställa,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 195 och II: 108, bemyndiga Kungl. Maj:t att, efter verkställd utredning, utfärda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägarnas pensionärer må få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernås.